

สุนทรียรสดนตรีพื้นเมืองล้านนา

อังคณา ใจเข็ม *

บทนำ

มนุษย์ทุกสังคมและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะการดนตรี สืบเนื่องจากอิทธิพลของสภาวะแวดล้อม และแบบแผนทางวัฒนธรรมซึ่งอาจแตกต่างกันไป ดนตรีเป็นงานสร้างสรรค์ชั้นสูงที่สามารถถล่มเกลาคจิตใจมนุษย์ในด้านอารมณ์ ความรู้สึก กระทั่งการแสดงออกได้อย่างดีเยี่ยม มีลักษณะคล้ายโอสถยนาณหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยอาการดีขึ้น มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายในรูปแบบชนบประเพณี สุนทรียะ และลักษณะอื่น ๆ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์

มนุษย์ชาติทุกเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าที่ล่าสัตว์หรือชนเผ่าที่มีอารยธรรม ต่างก็มีวัฒนธรรมทางดนตรีซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของตน พัฒนาการทางดนตรีของเผ่าต่าง ๆ จะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเผ่าเหล่านั้นด้วย^๑

วัฒนธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด อารมณ์ และความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันนั้น ทำให้บทบาทของดนตรีในแต่ละชนเผ่าถูกนำมาใช้ในสังคมที่ต่างกัน ดังนั้นดนตรีจึงมีผลในเรื่องของจิตใจโดยตรง ลักษณะของดนตรีที่ถ่ายทอดออกมาจึงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติของแต่ละพื้นที่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีจึงเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผ่านกระบวนการคิดสรรค์และยึดถือสืบทอดกันมา

ดนตรีได้ถูกนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ อันเกิดจากผลของความรู้และการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชนกลุ่มย่อยทางวัฒนธรรม รวมทั้งช่วยส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจของชนในกลุ่มวัฒนธรรมนั้น ๆ เกิดความเข้าใจการยอมรับในภูมิปัญญาชาวบ้านอันส่งผลไปสู่การเข้าใจถึงคุณค่า ความหมาย ทำให้เกิดกระบวนการยอมรับ มีการสืบทอด ปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย^๒ ในขณะที่เดียวกันการศึกษาดนตรีภูมิภาคต่าง ๆ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่นดนตรีของวัฒนธรรมประจำชาตินั้น ๆ เป็นหลัก แต่ยังหมายถึงดนตรีและวัฒนธรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Micro Culture อีกด้วย^๓

ดนตรีพื้นเมืองหรือเพลงพื้นเมือง เป็นเพลงของคนที่อยู่ในสังคมชนบท มีอาชีพกสิกรรมเป็นหลักทั้งที่เป็นเพลงร้องคนเดียว ร้องโต้ตอบ ร้องหมู่ มีเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์ขึ้นเองบรรเลงประกอบหรือไม่ก็ก็ตาม เป็นเพลงที่เล่นสืบทอดกันมา โดยปากต่อปากไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เล่นกันเพื่อความบันเทิงผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากงานไร่นาเพื่อเป็นการแสดงความรักของชายหญิงเพื่อพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเพื่อเท่กลม่อม เพลงเหล่านี้จะร้องกันเป็นภาษาถิ่นของแต่ละท้องถิ่น มีท่วงทำนองตลอดจนบทร้อง และเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

ปัจจุบันดนตรีพื้นเมืองได้กลายเป็นที่ยอมรับในเรื่องคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ เท้าเทียมกับดนตรีแบบฉบับ ความสำคัญของดนตรีพื้นเมืองได้ถูกนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจของชนในกลุ่มวัฒนธรรม

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

^๑ พูนพิศ อมาตยกุล. ดนตรีวิจักษ์ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เกียรติธุรกิจ, 2527, 5.

^๒ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. โครงสร้างทางกายภาพของเครื่องลมไทย และการจัดหมู่วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537, 1.

^๓ บัญญา รุ่งเรือง. แนวทางการเตรียมตัวเพื่อเป็นนักมานุษยวิทยาควิทยา. ในการประชุมวิชาการดนตรี ครั้งที่ 3 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์เนคปรินติ้งเซ็นเตอร์จำกัด, 2542, 116.

ผู้เขียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย มีรากเหง้ามาจากกลุ่มชนล้านนา จึงอยากจะสะท้อนให้เห็นคุณค่า ความงาม และความสำคัญของดนตรีพื้นเมืองล้านนา อันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติให้เป็นที่ประจักษ์

ล้านนาปัจจุบันเป็นดินแดนที่อยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน ประกอบด้วยชุมชนหลายวัฒนธรรม แต่เนื่องด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนาน จึงทำให้เกิดการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน^๔

วัฒนธรรมที่สำคัญของชาวล้านนา ได้แก่ ภาษา ศิลปะ อาหาร การแต่งกาย สถาปัตยกรรม และดนตรี โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของชาวล้านนา เป็นวัฒนธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีวิวัฒนาการของเครื่องดนตรี และมีบทเพลงไพเราะ ลีลาอันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันล้ำเลิศของประชาชนในดินแดนแห่งนี้

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “ซิง”

แหล่งที่มา <http://www.thaidbmarket.com>

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “สล้อ”

แหล่งที่มา <http://www.siamnt.net>

ความเป็นมาดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ดนตรีพื้นเมืองล้านนา หมายถึง ดนตรีและเครื่องดนตรีที่ปรากฏว่ามีการเล่นมาแต่โบราณในเขต ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน โดยทั้งดนตรี การบรรเลง และเครื่องดนตรี จะมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่เรียกว่า สล้อ ซิง นอกจากนี้ดนตรีพื้นเมืองเหนือยังมีชื่อเรียกแตกต่างกันอีกมากมายหลายชื่อ ซึ่งแต่ละชื่อก็มีความหมายเช่นเดียวกัน อย่างเช่นคำว่า ดนตรีพื้นบ้านล้านนา ดนตรีล้านนา ดนตรีเหนือและดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ เป็นต้น

เป็นดนตรีของกลุ่มชุมชนทางภาคเหนือตอนบน มีความเป็นมาที่ยาวนาน ผู้เขียนเคยมีโอกาสนักถามพูดคุยกับ เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ และ อาจารย์วิเทพ กันธิมา ศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีพื้นบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นเมืองทั้งสองท่าน เมื่อครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ถึงเรื่องราวความเป็นมาของดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ความว่า เริ่มจากแต่เดิมนั้นชาวบ้านมักนิยมนำเครื่องดนตรีติดตัวไว้เพื่อประเทืองอารมณ์และเป็นอุปกรณ์ในการเฝ้าไร่ (การไปเกี่ยวพาราสิผู้หญิง) ในเวลากลางคืน เนื่องจากกลางวันนั้นเป็นเวลาที่จะต้องทำงาน เครื่องดนตรี เช่น สล้อ ซิง จึงถูกนำติดตัวไปบรรเลงให้ผู้หญิงฟัง หรือบางโอกาสก็นำมาชุมนุมในช่วง (ลาน) เพื่อทำกิจกรรม เนื่องจากมีน้ำหนักรเบา ตอนแรกต่างคนต่างนำไปคนละชิ้น ต่อมาก็ได้นำมาบรรเลงร่วมกันเป็นวง เมื่อบรรเลงร่วมกันครั้งแรกฟังไม่เข้ากัน แต่เป็นธรรมดาของนักดนตรีในที่สุดจะต้องหาเสียงให้เข้ากันจนได้ ส่วนรูปร่างหรือโครงสร้างของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดไม่มีสัดส่วนบ่งบอกหรือบังคับว่าต้องมีขนาดกว้างยาวมากน้อยเพียงใด ใครพอใจเครื่องดนตรีแบบไหน ขนาดไหน ก็ทำขึ้นมาโดยรับเอาแบบอย่างกรรมวิธีมาจากบรรพบุรุษ ส่วนการบรรเลงก็เช่นกัน ไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ใครอยากบรรเลงเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเองขึ้นใดก็คลำทาง (วิธีบรรเลง) เอง การบรรเลงระยะแรกจึงเป็นการเลียนเสียงธรรมชาติรอบตัวก่อนแล้วพัฒนามาเป็นลำนำ ที่เรียกว่า “ทำนอง” ขึ้นเป็นทำนองสั้น ๆ ง่าย ๆ บรรเลงกลับไปกลับมาจนพอใจจึงหยุดเปลี่ยนเพลงใหม่ ฝ่ายหญิงก็อาจขอ (การขับร้อง) คลอไปด้วย คนไหนที่ซอไม่เป็นก็อาจตบมือ เคาะไม้ ไปตามอารมณ์ ทำให้เกิด

^๔ สุนทร ณ เชียงใหม่. “ดนตรีพื้นเมืองเหนือ”. ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเพลงพื้นบ้านล้านนาไทย วิทยาลัยครูเชียงใหม่. เชียงใหม่ : 2524, 293-294.

ความสนุกสนานครึกครื้นมากยิ่งขึ้น ยึดถือเป็นประเพณีหรือแบบอย่างกันต่อมา ภายหลังจากการนำเอาเครื่องดนตรีอื่น เช่น กลองพื้นเมือง ขลุ่ยพื้นเมือง ปี่จุม มาบรรเลงร่วมด้วย และบางครั้งมีการขับร้องเพลงเข้ามาประกอบทำให้วงดนตรีสมบูรณ์ขึ้น เรียกขานกันต่อมาว่า “วงสะล้อ ซอ ซึง”

วงดนตรีพื้นเมืองล้านนา

แหล่งที่มา [http:// www.chiangrai.ru.ac.th](http://www.chiangrai.ru.ac.th)

กล่าวได้ว่าดนตรีพื้นเมืองล้านนาเดิมที่เป็นเครื่องดนตรีของแต่ละคนนั้น เช่น เปียะ ซึง สะล้อ ปี่จุม หรือขลุ่ย มีไว้สำหรับนำติดตัวไปเล่นให้สาวฟังเวลาไปแ้วสาว ต่อมาต่างคนต่างนำไปคนละอย่าง จนกระทั่งเมื่อนำมารวมวงแล้วเกิดเสียงเพี้ยนไม่เข้ากัน ซึ่งในสมัยนั้นไม่มีเครื่องดนตรีและเครื่องเสียงอย่างอื่น จึงใช้แต่เครื่องดนตรีดังกล่าวบรรเลงกัน ในการเล่นจึงต้องอาศัยขลุ่ยหรือปี่จุมเป็นหลัก แล้วเทียบเสียงซึงกับสะล้อให้เข้ากันโดยเทียบเป็นคู่สี่บ้าง คู่ห้าบ้าง แล้วแต่ความเหมาะสม^๕

ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเล่น วงดนตรีพื้นเมืองล้านนา

แหล่งที่มา <http://www.thaitambon.com>

จนถึงช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เมื่อครั้งสมเด็จพระราชชายาเจ้าดารารัศมีฯ เสด็จกลับมาประทับที่เชียงใหม่ ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ สวรรคต พุทธศักราช ๒๔๕๓ หลังจากนั้นอีก ๑ ปี ต่อมาคือ พุทธศักราช ๒๔๕๔ เจ้าแก้วนารีรัฐฯ ขึ้นครองราชนครเชียงใหม่เป็นองค์ที่ ๘ และเป็นองค์สุดท้ายของราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน การดนตรีในพระราชวังและคุ้มหลวงฯ จึงมีการดำเนินกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้การดนตรีที่มีอยู่เดิมถูกนำมาพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ไปอย่างมาก

^๕ สุนทร ฅ เชียงใหม่. “ดนตรีพื้นเมืองเหนือ”. ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเพลงพื้นบ้านล้านนาไทย วิทยาลัยครูเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ๒๕๕๔, ๒๙๓๐ - ๒๙๔.

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

แหล่งที่มา [http:// www.buriramguide.com](http://www.buriramguide.com)

กระทั่งมีการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา บริบทสังคมไทยถูกกระตุ้นด้วยระบบทุนนิยม กระแสวัฒนธรรมต่างชาติเริ่มเข้ามามีบทบาทและแทรกซึมไปตามวิถีกลุ่มชน ค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนไปเกือบสิ้นเชิง เป็นปัญหาต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ ประกอบกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีล้านนาแบบเดิมมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มีความซับซ้อนเชิงภูมิปัญญา จึงจะเกิดกระแสใหม่ในเรื่องรูปแบบการดนตรีขึ้นเพื่อทันกับกระแสนิยมและยุคสมัย^๖

ดังเห็นได้จากการศึกษาดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย มีรูปแบบการประสมวงในการบรรเลงกับเครื่องดนตรีนาชาติ การสร้างท่วงทำนองขึ้นใหม่จากการสะท้อนปรากฏการณ์จริง ผ่านจินตนาการและหลักการ ออกมาในรูปแบบงานสร้างสรรค์ นับเป็นอีกมิติหนึ่งในการพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นเมืองล้านนาในปัจจุบัน

ลักษณะดนตรีพื้นเมืองล้านนา

คำว่า **ดนตรี** หมายถึง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดัง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริงได้ตามทำนองเพลง

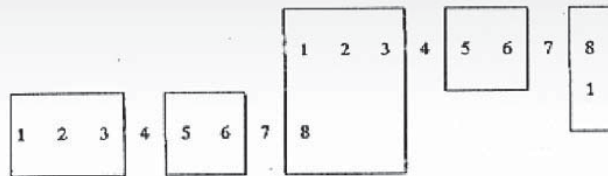
ส่วนคำว่า **ดนตรีพื้นเมือง** หมายถึง เพลงที่ผู้คนในกลุ่มชนหนึ่ง ๆ ได้ขับร้องหรือบรรเลงหรือทั้งขับร้องและบรรเลงด้วยกราดจำสืบทอดกันมา เป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ดนตรีพื้นเมืองส่วนมากมักจะมีอายุเก่าแก่จนคนรุ่นหลัง ๆ ไม่สามารถทราบว่ามีผู้ใดแต่งและแต่งขึ้นเมื่อใด

^๖ พูนพิศ อมาตยกุล. “ดนตรีไทยภาคกลางในล้านนาไทย” ใน เอื้องเงินที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุทร ณ เชียงใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัทหลักทรัพย์ จำกัด, 2530, 59-79.

ลักษณะที่ปรากฏในดนตรีพื้นเมืองล้านนา

๑. บันไดเสียงจัดเป็น Pentatonic Scale ประกอบด้วย ๕ เสียง และมีการแบ่ง ๗ เสียงเท่า ๆ กันในคู่แปดเช่นเดียวกับดนตรีไทย^๗

บันไดเสียง ๕ เสียง จากการแบ่ง ๗ เสียงเท่า ๆ กันในคู่แปดนั้น เสียงทั้ง ๕ เสียง จะประกอบด้วย ๓ เสียงเรียงติดต่อกันแล้วข้าม ๑ เสียง และมีอีก ๒ เสียงเรียงติดต่อกันอีกอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ขึ้นไปตามลำดับ ตามภาพแสดง

เสียงขั้นที่ ๑, ๒, ๓, ๕ และ ๖ เป็นเสียงหลัก เสียงขั้นที่ ๔ และ ๗ เป็นเสียงรองหรือเสียงประกอบ^๘

โดยทางปฏิบัติแล้ว เครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่ดำเนินการทำนองได้นั้นจะมีระยะห่างของเสียงแต่ละเสียงที่เรียงเท่า ๆ กัน ซึ่งพบในเครื่องดนตรีที่ตั้งเสียงตายตัว เช่น ซึง สำหรับเครื่องดนตรีที่ไม่ได้ตั้งเสียงตายตัว เช่น สะล้อ ระยะห่างของแต่ละเสียงจะต่างไปจาก ซึง เพราะสามารถเคลื่อนนิ้วปฏิบัติไปตามต้องการได้

๒. มีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่ล้นซับซ้อน ในการดำเนินการทำนองของเพลงพื้นเมืองล้านนานั้น จะดำเนินไปอย่างเรียบ ๆ ไม่มีเสียงสูงมากหรือต่ำมาก มีระดับเสียงอยู่ในระดับปานกลาง ตัวอย่างเช่น เพลงฤๅษีหลงถ้ำ

เพลงฤๅษีหลงถ้ำ

--- ท	- ดดด	- ท - ร	ดดดด	รมชร	มรดช	--- ล	ดรดช
--- ล	ดรดช	--- ล	ดรดด	--- ล	ดลชฟ	ชฟรฟ	ชล - ช
--- ฟ	-- ลช	- ฟลช	- ร - ม	----	ชดรม	ชลชม	- ร - ด

จากทำนองเพลงฤๅษีหลงถ้ำมีข้อน่าสังเกตว่าการดำเนินการทำนองมีระดับเสียงอยู่ใน ๑ Octave ส่วนใหญ่เสียงไม่สูงหรือต่ำลงมากเกินไป ๑ Octave ไม่มีครึ่งเสียง เพราะจัดอยู่ใน Pentatonic Scale และการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงไม่มีเสียงกระโดดมาก ขณะเดียวกันเพลงฤๅษีหลงถ้ำมีลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองไปเรื่อย ๆ ธรรมดาปกติ ไม่มีเสียงสูงมาก

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลหมีตรพรีนติ้ง, 2545, 85-86.

^๘ มานพ วิสุทธิแพทย์. "ดนตรีไทยวิเคราะห์". ในที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 22 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์, 2534, 3-4.

แล้วลงมาต่ำ จะค่อย ๆ เปลี่ยนเสียงไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ ถ้ามองจากตัวอย่างโน้ตสากลจะเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด นี่คือความเรียงบงายที่เป็นลักษณะของเพลงพื้นเมืองล้านนา

๓. มีอัตราจังหวะอยู่ในระดับปานกลาง คือจัดอยู่ในอัตรา ๒ ชั้น ซึ่งแต่ละเพลงนักดนตรีสามารถบรรเลงเร็วหรือช้าก็ได้ แต่ตามรูปแบบที่มีมาดั้งเดิมนั้นจะบรรเลงอยู่ในระดับปานกลาง จึงจะเป็นเอกลักษณ์ล้านนาและตรงตามจุดประสงค์ของผู้แต่ง

ส่วนจังหวะหน้าทับที่บ่งบอกถึงความเป็นล้านนา และสำเนียงล้านนา คือ หน้าทับเมือง แต่ปัจจุบันได้เกิดหน้าทับพิเศษใหม่ ๆ ขึ้นมามากมาย ที่นำมาประกอบดนตรีพื้นเมืองล้านนา เช่น หน้าทับพิเศษที่ อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบเพลงลิขอล เป็นต้น

๔. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงก็มีส่วนสำคัญประการหนึ่ง ที่จะสื่อสำเนียงความเป็นล้านนาได้ชัดเจน กล่าวได้ว่า ใน การบรรเลงเพลงล่องแม่มปิ้ง ถ้าเอาเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ไม่ใช่เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา เช่น ระนาด เปียโน ก็สามารถจะกระทำได้และยังคงความเป็นล้านนาในแง่ของทำนองเพลง แต่จะไม่ได้ในเรื่องของสำเนียงและความรู้สึก เพราะฉะนั้น เครื่องดนตรีจึงเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่บ่งบอกความเป็นล้านนาได้เช่นกัน

๕. ดนตรีพื้นเมืองล้านนามีความเป็นตัวตนอยู่ในตัวเอง อันเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม หรือความเป็นอยู่ของชนชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี โดยสะท้อนออกมาจากบทเพลง

ลักษณะการดำเนินทำนองที่ปรากฏมากที่สุดในบทเพลงพื้นเมืองล้านนา เป็นการบรรเลงทางเก็บธรรมดา และการบรรเลงทางกรอ ส่วนมากจะเป็นเพลงสั้น ๆ บรรเลงกลับไปมา เช่น เพลงล่องแม่มปิ้ง เพลงสาวไหม และเพลงปราสาทไหว

เพลงล่องแม่มปิ้ง

--- ซ	- ซซซ	ลขมซ	- ล - ด	----	ซลซด	ซลซด	มรขม
----	ซดรม	รมขม	รด - ร	----	ซดรม	รมขม	รด - ร
- ซ - ล	- ด - ร	มรซร	มรดล	-ดรม	- ซ - ล	ซลดล	ขม - ซ

เพลงล่องแม่มปิ้ง มีท่วงทำนองเพลงเรียงบงาย การเคลื่อนที่ของเสียงค่อยเป็นค่อยไป ดำเนินทำนองทางเก็บธรรมดา สลับกับการกรอเล็กน้อย สะท้อนให้เห็นอารมณ์เพลงที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวล้านนาที่เรียงบงาย

เพลงสาวไหม

ท่อน ๑

----	---ช	--ล	-ด-ม	---ร	มรดล	-มรด	-ลดช
----	---ช	--ลช	-ม-ร	-ด-ร	-ม-ช	--ลช	-ม-ร
-ม-ร	-ด-ล	-มรด	-ลดช				

ท่อน ๒

-ช-ล	ชลชช	----	----	-ด-ล	ดลชด	-ร-ม	----
-ล-ช	----	-ม-ร	----	-ม-ร	-ด-ล	ชมชล	-ด-ร
-ม-ร	-ด-ล	-มรด	-ลดช				

ท่อน ๑

ท่อน ๒

เพลงสาวไหม สะท้อนให้เห็นถึงการสาวเส้นไหมที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ความปราณีตในการทำ ลักษณะของเพลงดำเนินไปอย่างช้า ๆ นุ่มนวล บรรเลงทางกรอเป็นหลัก สลับกับการบรรเลงทางเก็บธรรมดาบ้าง ดำเนินไปอย่างช้า ๆ ตามลักษณะการสาวเส้นไหม

เพลงปราสาทไหว

- - - ช	- ชชช	ฟมฟช	- ท - ด	- - รด	ทชทด	รดทช	ทชฟม
- - - ฟ	มรดด	มดชฟ	มรดด	- ดมฟ	ชดมฟ	- ทดร	- ดทช

เพลงปราสาทไหว ลักษณะของทำนองเพลงสะท้อนถึงความเศร้า ความเหงา ส่วนใหญ่ชนพื้นเมืองล้านนามักจะใช้บรรเลงในงานโคกเคड़ाหรืองานศพ คำว่าปราสาทไหว คือ ยอดปราสาทที่ใช้ประกอบในขบวนศพของชาวล้านนา ในการแห่ศพไปเผาที่ป่าช้าตามประเพณีดั้งเดิม และเวลาลากศพยอดปราสาทก็จะไหวไปมา ลักษณะของเพลงมีทำนองเศร้า เหงา อาลัย ประเด็นที่บ่งบอกถึงความเศร้าของเพลงนี้คือ การใช้โน้ตเสียง ที และ ฟา ซึ่งจะแทรกอยู่ในท่วงทำนองของเพลง และไม่พบมากนักในทำนองเพลงพื้นเมืองล้านนา

บทสรุป

ดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นบทเพลงสั้น ๆ ไม่สลับซับซ้อน ท่วงทำนองไพเราะจดจำง่าย สำเนียงในการบรรเลงและการขับร้องนุ่มนวลอ่อนหวาน แต่งด้วยความรักความสงบและระเบียบแบบแผนที่ดี คล้ายวัฒนธรรมอันดีงามของชาวล้านนา

การสร้างสรรคศิลป์ดนตรีในแต่ละกลุ่มชนมักเปลี่ยนแปลงอยู่โดยธรรมชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความพึงพอใจของคนส่วนใหญ่ กระทั่งเป็นกระแสนิยมของสังคมในที่สุด

จากอดีตที่เคยเป็นอาณาจักรแห่งสังคมและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง ล้านนายังคงเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมอันหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านชาติพันธุ์อันเป็นจุดกำเนิดของอารยธรรมที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน สังคมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมตลอดจนถึงพัฒนาการด้านดนตรีพื้นบ้านที่ยังคงสืบสานจากอดีตสู่ปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่อง จวบจนทุกวันนี้ บนความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

บรรณานุกรม

- นเรศ คำเจริญ. ประวัติศาสตร์ล้านนา ประวัติบ้านเมือง โบราณสถาน บุคคลสำคัญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๘.
- ปัญญา รุ่งเรือง. แนวทางการเตรียมตัวเพื่อเป็นนักมานุษยวิทยาควิทยา ในการประชุมวิชาการดนตรี ครั้งที่ ๓ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิษณุพรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- ภาพเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “ซิง”. ๒๕๕๔. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.thaidbmarket.com> (๕ มิถุนายน ๒๕๕๔)
- ภาพเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “สะล้อ”. ๒๕๕๔ (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.siamnt.net> (๕ มิถุนายน ๒๕๕๔)
- ภาพชาวบ้านรวมกลุ่มกันเล่น วงดนตรีพื้นเมืองล้านนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.thaitambon.com> (๕ มิถุนายน ๒๕๕๔)
- ภาพพระราชชายาเจ้าดารารัศมี. ๒๕๕๔. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.buriramguide.com> (๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔)
- ภาพวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา. ๒๕๕๔. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.chiangrai.ru.ac.th> (๕ มิถุนายน ๒๕๕๔)
- พูนพิศ อมาตยกุล. ดนตรีวิจัยความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เกียรติธุรกิจ, ๒๕๒๗
- ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. โครงสร้างทางกายภาพของเครื่องลมไทย และการจัดหมู่วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.
- สุนทร ณ เชียงใหม่. ดนตรีพื้นเมืองเหนือ. ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเพลงพื้นบ้านล้านนาไทย วิทยาลัยครูเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ๒๕๒๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหมิตรพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๕.
- _____. “ดนตรีไทยภาคกลางในล้านนาไทย” ใน เอื้องเงินที่ระลึกในงานบรรจ้อัฐิเจ้าสุทร ณ เชียงใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัททักษ์ศิลป์ จำกัด, ๒๕๓๐, ๕๙-๗๙.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. ดนตรีไทยวิเคราะห์. ในที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ ๒๒ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๔.